

חזרה: גדר זימור

- רש"י - רק בכרם
  - אגלי טל - "שם זומר"
  - רב רימון - "חלק מרכזי מהתליך גידולן הגורמת לגדילת ענפים חדשים"
- רב קוק - "קציצת ראשי הענפים בהשאת חלקים מהם, — וזה הוא למען הרבות הפירות בענפים הנשארים"
- רב יחיאל מיכל טוקצינסקי - "כל הקוצץ ענף או יחור מאיזה אילן שהוא שעי"ז מתגדל או מתעבה האילן"

כונת זימור

1. תלמוד בבלי מסכת שבת דף עג עמוד ב

אמר רב כהנא: זומר וצריך לעצים - חייב שתים, אחת משום קוצר ואחת משום נוטע.

2. תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף כו עמוד א

רבי חייא בר זרנוקי ורבי שמעון בן יהוודק הוו קאזלי לעבר שנה בעסיא. פגע בהו ריש לקיש, איטפיל בהדיהו, אמר: איזיל איחזי היכי עבדי עובדא. חזייה לההוא גברא דקא כריב. אמר להן: כהן וחורש? אמרו לו: יכול לומר: אגיסטון (פרש"י שכיר) אני בתוכו. תו חזייה לההוא גברא דהוה כסח בכרמי, אמר להן: כהן וזמר? אמר לו: יכול לומר לעקל בית הבד אני צריך. אמר להם: הלב יודע אם לעקל אם לעקלקלות.

3. בית הבחירה (מאירי) מסכת סנהדרין דף כו עמוד א

הזמירה מאיסורין חמורין שבשביעית היא ומן המפורשים בתורה שנאמר כרמך לא תזמר ומ"מ אם זמר שלא לכוונת עבודה אלא שהזמירה צריכה לו לעקל בית הבד וכיוצא בו מותר ויזהר שלא יערים והלב יודע אם לעקל או לעקלקלות ר"ל לעות משפטי הדת ולעבור על מצותיה:

4. תוספות מסכת שבת דף עג עמוד ב

זומר וצריך לעצים חייב שתים - והא דאמר בפ' זה בורר (סנהדרין דף כו.) תו חזייה לההוא גברא דהוה קא כסח אמר להן כהן וזמיר אמרו ליה יכול לומר לעקל בית הבד אני צריך אף על גב דהכא אמר חייב משום נוטע התם מיירי בכה"ג שאין האילן מיתקן בכך אלא מתקלקל.

5. שפת אמת מסכת שבת דף עג עמוד ב

בגמ' זומר וצריך לעצים חייב שתים כו' לכאורה משמע דדוקא לענין חיוב קצירת העצים צריך שיהי' צריך לעצים, אבל לענין חיוב נוטע לא בעי שיהי' צריך לכך מדלא קאמר ג"כ וצריך לזמור, וכן משמע בתוס' ד"ה זומר שפי' כן ומשו"ה הקשו מגמ' דסנהדרין דאמר לעקל בית הבד אני צריך ולא מחייב משום נוטע אך תירוצם אין מובן מה שתי' דהתם מיירי בכה"ג שאין האילן מיתקן בכך דא"כ מאי ס"ד דגמ' שם דאמר כהן וזמיר ור"ל השיב הלב יודע אם לעקל אם לעקלקלות ע"ש, הלא לא הוי זומר כלל כיון דאינו מתקן האילן, לכן נראה יותר לפרש דדוקא אם צריך לזמור חייב משום נוטע ומשום הכי בסנהדרין דהי' צריך לעקל בית הבד ולא לזמירה לא מחייב משום נוטע, והא דלא אמר בהדיא וצריך לזמור משום דסתם זומר כך היא שמתקן האילן, וכן משמע מרש"י שפי' זומר להצמיח הגפן משמע דאי לאו הכי לא מחייב משום נוטע

6. חפץ ה' לאור החיים הקדוש מסכת שבת דף עג עמוד ב

לכן נלע"ד דאף אם עבדינן במנוח דהכא בעינן זומר כוונתו להשיב הני מילי דבעינן מלאכ' מחשבת דמתכוין לה גבי שבת דלא אסרה תורה אלא מלאכת מחשבת אבל בכל התורה כהא דשביעית אף אם לא יתכוין לה. כיון דעל כל פנים מתעביד איסור וקא עבר על התורה

7. תוספות מסכת סנהדרין דף כו עמוד א

לעקל בית הבד אני צריך - וקשה דמ"מ מה בכך מ"מ הוה משביח הכרם דהכי אמרינן פרק כלל גדול (שבת דף עג: ושם) הזומר וצריך לעצים חייב שתים משום קוצר ומשום נוטע הכא נמי לחייב משום עבודת נוטע וי"ל דעביד ליה באותו ענין דודאי קשה ליה דליכא לחייבו משום נוטע כדאמרינן גבי שבת דשאני גבי שבת דמלאכת מחשבת אסרה תורה והא מתעבדא מחשבתו אבל גבי שביעית אין לאסור רק היכא דמשביח הקרקע אבל הכא קשיא ליה וכה"ג שרי כדאיתא פרק המוכר את הספינה (ב"ב דף פ:).

8. תלמוד בבלי מסכת בבא בתרא דף פ עמוד ב

תנו רבנן: הלוקח אילן מחבירו לקוץ - מגביה מן הקרקע טפח וקוצץ, בתולת השקמה - ג' טפחים, סדן השקמה - ב' טפחים, בקנים ובגפנים - מן הפקק ולמעלה, בדקלים ובארזים - חופר ומשרש, לפי שאין גזען מחליף. ובתולת השקמה ג' טפחים בעינן? ורמינהי: אין קוצצין בתולת השקמה בשביעית, מפני שהיא עבודה; ר' יהודה אומר: כדרכו אסור, אלא מגביה י' טפחים וקוצץ, או גומם מעם הארץ; מעם הארץ הוא דקשי, הא אידך מעלי לה! אמר אביי: ג' טפחים מעלי לה, מעם הארץ ודאי קשי לה, מכאן ואילך - לא מקשי קשי לה ולא עלויי מעלי לה, גבי שביעית עבדינן מידי דודאי קשי לה, גבי מקח וממכר עבדינן מידי דודאי מעלי לה.

9. שיעורי הרב (סולובייצ'יק) מסכת סנהדרין דף כו עמוד א

ובתירוץ התוס', דחלוק דין שבת מדין שביעית, דלענין שביעית חייב דוקא היכא דמשביח את המצב הכללי. מה שאין כן בשבת, דכל דאיכא תיקון בהך מלאכה, אף אם הקלקול יתר על התיקון, מכל מקום חייב. (ע"ע תוס' חולין ח ע"א ד"ה מותר לשחוט). וביאור החילוק הוא **דבשבת מלאכת מחשבת אסרה תורה, דהיינו דעצם האיסור הוא מעשה המלאכה עצמה, כלומר, שדנים על עצם מעשה המלאכה אם יש בו תיקון או לא, ולא מסתכלים על כל התמונה בכללותה.** ולמשל, אם אחד יכתוב שתי אותיות על ציור יקר ומפורסם, הרי שחייב משום מלאכת כותב, אף דהתיקון בהך כתיבה הוא כמאן דליתא בניגוד להקלקול הגדול שעשה להפסיד את הציור היפה. ומכל מקום פשוט שחייב אף שם, דגדר האיסור בשבת הוא מעשה מלאכה, ואין מתחשבין בתוצאת המעשה, אלא בעצם המעשה עצמו. מה שאין כן בשביעית, דנראה דלדעת התוס' (על פי הבנת מהרש"ל) חלוק דין שבת מדין שביעית, וגדר האיסור **דשביעית אינו עצם המלאכה אלא השבחת הקרקע**, ואם כן כל שקלקולו יתר על תיקונו אינו חייב.

10. משנה מסכת שביעית פרק ד

משנה ד

המדל בזיתים בית שמאי אומרים יגום וב"ה אומרים ישרש ומודים במחליק עד שיגום איזה הוא המדל אחד או שנים המחליק שלשה זה בצד זה במה דברים אמורים מתוך שלו אבל מתוך של חבירו אף המחליק ישרש:

משנה ה

המבקיע בזית לא יחפהו בעפר אבל מכסה הוא באבנים או בקש הקוצץ קורות שקמה לא יפהו בעפר אבל מכסה הוא באבנים או בקש אין קוצצין בתולת שקמה בשביעית מפני שהיא עבודה רבי יהודה אומר כדרכה אסור אלא או מגביה עשרה טפחים או גומם מעל הארץ:

משנה ו

המזנב בגפנים והקוצץ קנים ר' יוסי הגלילי אומר ירחיק טפח ר"ע אומר קוצץ כדרכו בקרדום או במגל ובמגירה ובכל מה שירצה אילן שנפשח קושרין אותו בשביעית לא שיעלה אלא שלא יוסיף:

11. ר"ש מסכת שביעית פרק ד

מדל - לשון דלדול שמדלדל שדהו מן הזיתים כדמפרש שהזיתים מקורבין יותר מדאי נוטל אחד ומניח שנים או נוטל שנים ומניח אחד כדי שיגדלו וקא סברי בית שמאי דגומם שקוצץ הזיתים והשורש נשאר בארץ דאם היה חופר ומשרש היה נראה כעבודת קרקע ובית הלל לא חיישי לשנים המזנב - פי' בערוך מקצץ מקצת הענפים מל' ויזנב (דברים כה):

12. פירוש המשנה לרמב"ם מסכת שביעית פרק ד

כבר ביארנו שהמדל היא הכריתה והמיעוט מן דל. ואמרו כאן המדל בזיתים, הוא שיקצצם לעצים. המבקיע בזית, הוא המשבר עצי הזיתים כדי לקחת מהן עצים, לא יכסה אותם בעפר מפני שזו עבודה. ובתולת שקמה, הוא צמיחה ראשונה שלה לפני שתקצץ. ושקמה, "אלגמיז" והוא מין תאנים, קוצצין את האילן בגובה ידוע ויהיה בזה תיקון האילן כמו הזמירה לכרם. ר' יהודה אומר שאסור לקצוץ אותו במקום הידוע, ומותר לקצצה עם פני הארץ או למעלה מעשרה, לפי שדרכה להקצץ בתוך עשרה. והלכה כר' יהודה.

13. פירוש המשנה לרמב"ם מסכת שביעית פרק ד

המזנב גזור מן זנב, ענינו כריתת הקצוות. ירחיק טפח, מרחיק מהעץ או מעיקר הקנה טפח. וקרדום, "אלקאדום". ומגל, החרמש. ובמגרה, המשור, והוא הידוע אצל ההמון "אלמנשאר". והכוונה שאין צריך שינוי בקציצתן, במה דברים אמורים כשאינו מתכוין לזמור.

14. תפארת ישראל - יכין מסכת שביעית פרק ד משנה ו

ל) המזנב בגפנים. נ"ל דמזנב אינו כמו מזמר, דאלת"ה היכא שרי ר"ע, אף שכוונתו לעצים, עכ"פ איכא משום מראית עין, ועוד הרי דבר שאין מתכוון אם הוא פסיק רישא אסור לכ"ע [כשבת דק"ג א'] והרי ע"כ ישביח הגפן ע"י מלאכה דאורייתא ולא דמי למסקל שהוא מד"ס, אלא זומר הוא שחותך ראש הגזע, ומזנב קוצץ הענפים מהצד, לעצים שצריך:

מלאכת מחשבת בשביעית

15. תלמוד בבלי מסכת גיטין דף מד עמוד ב

שדה שנתקוצה בשביעית - תזרע למוצאי שביעית, נטייבה או נדיירה - לא תזרע למוצאי שביעית

16. תוספות מסכת גיטין דף מד עמוד ב

שנתקוצה - פי' ר"ח קוצין התלושים בה וכן מפרש בירושלמי אבל מחוברים הן אסורין מדאורייתא כדאמרינן בפרק הבונה (שבת דף קג.) התולש עולשין והמזרד זרדין אם ליפות הקרקע כל שהוא אף על פי דפטר התם בארעא דחבריה הכא ליכא לאוקמי בהכי דשביעית לא מיפטר משום מלאכה שאינה צריכה לגופה.

17. תוספות מסכת מועד קטן דף יג עמוד א

נטייבה או נדיירה - פי' בקונטרס היינו מלאכה שבקרקע מדרבנן אבל נטלו קוצים אין זו עבודת קרקע ובגיטין (ד' מד: ושם) פירש בקונטרס דבקוצה מלאכה דרבנן וצ"ל דאיירי בקוצים תלושים דמחברים כל דהו הוי דאורייתא דאמרינן בשבת (ד' קג.) התולש עולשין והמזרד זרדין אם ליפות את הקרקע כל שהוא ואף על פי שאין מכוין ליפות דקאמר התם דפטור גבי שבת כגון בארעא דחבריה אבל גבי שביעית לא בעינן מלאכת מחשבת.

18. רש"י מסכת מועד קטן דף ג עמוד א

תולדות - כגון משקה זרעים שלא היה במשכן - לא אסר רחמנא.

זימור בלי כונה אינו נקרא זימור

19. תוספות מסכת שבת דף עג עמוד ב

וצריך לעצים - נראה דאפילו לר' יהודה דמחייב מלאכה שאינה צריכה לגופה בעינן צריך לעצים דלא מיקרי בעצים קוצר אלא בענין זה מידי דהוה אקורע על מנת לתפור ומוחק על מנת לכתוב וכדאמר רבי יוחנן לקמן בפ' חבית (דף קמה.) אחד כבשים ואחד שלקות שסחטן לגופן מותר למימיהן חייב חטאת ואמאי שרי לגופן ליהוי כמלאכה שאינה צריכה לגופה אלא טעמא לפי שאין דרך דישה בכך.

20. חזון איש שביעית יט:יד

ובתוס' סנהדרין שם כתבו דעביד ליי באותו ענין דודאי קשה ליי דליכא לחייבו משום נוטע כדאמרינן גבי שבת דשאני גבי שבה כו ובמהרש"א הקשה מי דחקם לחלק [ומה שפי' מהרש"א תמוה] ונראה דודאי אי אפשר לפרש דכסה באופן שאינו מועיל, דא"כ למה אמר הלב יודע כו' ועוד במה פליג ריה"ג ור"ע פ"ד מ"ו, אלא כונתם שכל זימור צריך דקדוק ותכמה והרבה מומין יש באילנות שגורמין גרעון בגידולן ובפירותיהן וכל זימור שאינו על צד הדקדוק עושה גרעון בפירות, ובשבת חשיב זומר דסוף סוף הזמירה הועילה ככל זומר אף שלא דקדק כהוגן, אבל לענין שביעית כיון דאין עושין כן והוא נתכוין לעצים שרי אבל אם נתכוין לזימור אסור והיינו לאמר הלב יודע כו', ודאתאן עלה מבואר בדבריהם כמש"כ דשביעית כל שמכוין לעצים שרי אלא שאם יש במעשיו דקדוק של זימור אסור, וכמו בבתולת שקמה, ולפי"ז י"ל דהא דאמר ר"ע פ"ד מ"ו קוצץ כדרכו בקרדום כו' לא בא לאפוקי אלא מריה"ג דמצריך לשייר טפח אבל מ"מ אסור לדקדק כדרך כזמרינן וכדרכו היינו כדרכו בשעה שקוצץ לעצים

עבודת קרקע כלי כונה אינה נקראת עבודה

21. תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת שביעית פרק ד

ואין מלמדין את הפרה לחרוש אלא בחולות רבן שמעון בן גמליאל אומר אפילו בתוך שדה מותר ובלבד שלא יסמוך את המענה

22. פני משה מסכת שביעית פרק ד

אלא בחולות. מקום שאינו ראוי לזריעה שלא יהא נראה כחורש ואף ע"פ שאינו מתכוין אלא ללמדה ולהרגילה לחרוש: ה"ג בתוספתא רשב"ג אומר אף בתוך שדה חבירו מותר ללמדה. דבשדה חבירו אין חוששין שיאמר לחרוש הוא נתכוין ובלבד שלא יסמוך לה מענה של חרישה שלא יהא נראה כחורש ממש כמו שעושין מענה ושורה של מחרישה:

23. הרב חיים פנחס שטיינברג, אורייתא ט, תשמ"ז, מהד' ב' קיג - קל, שתיל שנעקר, אי שרי להחזירו בשביעית, וביסוד איסור

מלאכה בשביעית

ולפני מה שנתבאר דשביעית בעינן דוקא עבודת קרקע יוצא שאפילו אם עושה פעולת מלאכה בשביעית, כל שאיננה בתורת מלאכת קרקע דהיינו דרך מלאכת קרקע כדרך בעלים, אינו אסור מדאורייתא. ולפי"ז מבואר למה במלמד את פרתו אין איסור אלא מדרבנן ולא

מדאורייתא. דלאיסור מדאורייתא בעינן מלאכת קרקע דוקא. וכל שדעתו על פרתו שתלמד, לחרוש, הרי לא יכין בדקדוקי המחרישה בארץ ולא יעשה כדרך בעלות בעבודת קרקע בכל דקדוקיה ופרטיה ואע"ג דחרישה מיהא נעשית, מ"מ אין כונתו לעיקר האיסור שהוא עבודת קרקע, ולגבי עבודת קרקע הרי הוא בגדר דבר שאינו מתכוין וכן"ל בקציצת בהרת, וכאן אינו אלא כמשנה מדרך בעלים ואינו אלא כמשנה מדרך בעלים וכאן ואיננו סותר בפעולתו להפקרת אדמתו מדאיננו עובד בכגון תורת בעלות, ואיננו עוסק במלאכת חרישה אלה בחינוכה של בהמה...

24. ספר השמיטה סימן ג אות ב

והקוצץ גוף הגפן לא כדי לעבתו או להרכיבו אלא לעצים או לדבר אחר קוצץ כדרכו ויש מחמירין להשאיר מהגזע לכל הפחות טפח מעל הארץ וכשקוצץ ענפים לעצים או לסכך על גבי סכתו ראוי לקצוץ הענפים באופן שמקלקל את האילן כגון שחותך מצד אחד ענפים סמוכים זל"ז שם ס"ה המבקיע בזית כו' ובאילן שקמה קוצץ למעלה מי טפחים דגם כשקוצץ לעצים או לסכך אין לקצוץ באופן שמבריא את האילן אולם אם אינו יודע אם זה משביה או מקלקל יש להקל לקצוץ כדרכו